

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10843644>

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI

Sharifxo‘jaev Shavkat Okilovich

iqtisodiyot fanlari doktori, Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti “Xalqaro iqtisodiyot” kafedrası professori

Ziyoda Kamilova Abdurahimovna

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti Xalqaro iqtisodiyot va menejment fakulteti magistranti

ANNOTATSIYA

Maqolada statistik va tadqiqot ma’lumotlari asosida O‘zbekiston iqtisodiy rivojlanishining hozirgi tendensiyalari tahlil qilingan, jumladan, yalpi ichki mahsulot (YaIM) o‘shishi, investitsiya siyosati, qishloq xo‘jaligini rivojlantirish, savdo, infratuzilma loyihalari, shuningdek, xalqaro munosabatlarning O‘zbekiston iqtisodiyotiga ta’siri kabi mamlakat iqtisodiy rivojlanishining asosiy jihatlari ko‘rib chiqilgan. Shu bilan birga O‘zbekiston iqtisodiyotini yaqin yillarda rivojlantirishning strategik maqsadlari va ustuvor yo‘nalishlariga ham e’tibor qaratilgan.

Kalit so‘zlar: iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, O‘zbekiston, tendensiyalar, istiqbollar, iqtisodiy rivojlanish, investitsiya siyosati, qishloq xo‘jaligi, sanoat, savdo, infratuzilma, eksport, import, innovatsiyalar, rivojlanish strategiyasi, institutsional islohotlar, makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar, statistika, xalqaro aloqalar, investitsiyalar, texnologiyalar, biznes, tarkibiy islohotlar, raqobatbardoshlik, kichik biznes, iqtisodiy o‘shish, barqarorlik.

ABSTRACT

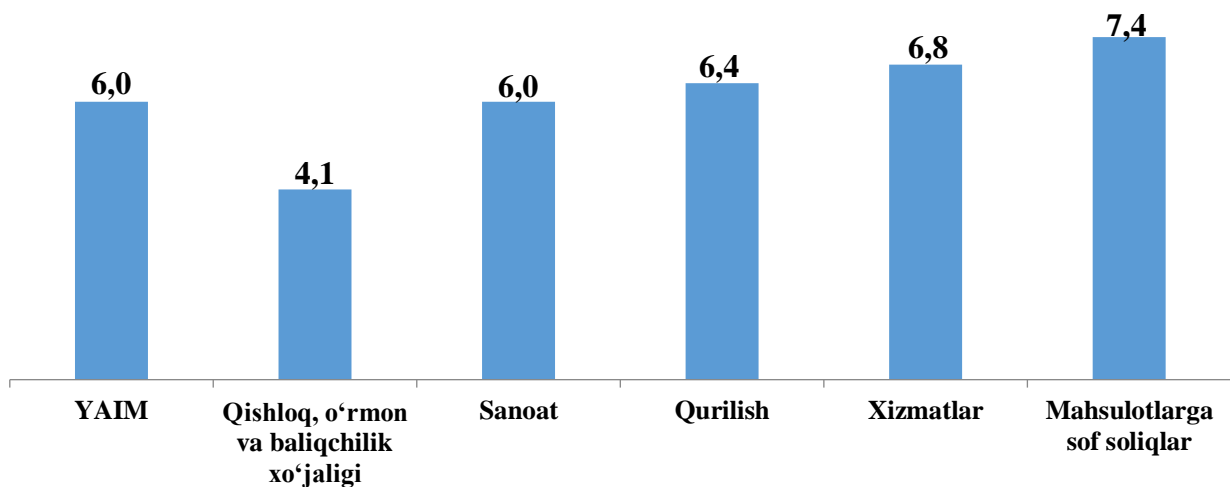
The article analyzes the current trends of Uzbekistan's economic development based on statistical and research data, including gross domestic product (GDP) growth, investment policy, agricultural development, trade, infrastructure projects, as well as international relations. The main aspects of the economic development of the country, as well as the impact on the economy of Uzbekistan, were considered. At the same time, attention was paid to the strategic goals and priorities of the development of the economy of Uzbekistan in the coming years.

Key words: *modernization of the economy, Uzbekistan, trends, prospects, economic development, investment policy, agriculture, industry, trade, infrastructure, export, import, innovations, development strategy, institutional reforms, macroeconomic indicators, statistics, international relations, investments, technologies, business, structural reforms, competitiveness, small business, economic growth, stability.*

“Iqtisodiyotni yanada rivojlantirish va liberallashtirishga yo‘naltirilgan makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash va yuqori iqtisodiy o‘sish sur‘atlarini saqlab qolish, milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, qishloq xo‘jaligini modernizatsiya qilish va jadal rivojlantirish, iqtisodiyotda davlat ishtirokini kamaytirish bo‘yicha institutsional va tarkibiy islohotlarni davom ettirish, xususiy mulk huquqini himoya qilish va uning ustuvor mavqeini yanada kuchaytirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojini rag‘batlantirish, hududlar, tuman va shaharlarni kompleks va mutanosib holda ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiy ettirish, investitsiyaviy muhitni yaxshilash orqali mamlakatimiz iqtisodiyoti tarmoqlari va hududlariga xorijiy sarmoyalarni faol jalb etish” mazkur yo‘nalishlardan eng muhimi hisoblanadi.

Hozirda O‘zbekiston statistika amaliyotida xalqaro tavsiyalar asosida makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar, jumladan yalpi ichki mahsulot (YAIM) hisob-kitoblari amalga oshirib kelinmoqda.

Dastlabki ma'lumotlarga ko'ra, 2023- yilning yanvar-dekabr oylarida O'zbekiston Respublikasining YAIM hajmi joriy narxlarda 1 066 569,0 mlrd. so'mni tashkil etdi va 2022- yilning mos davriga nisbatan 6,0 % ga o'sdi (1-rasm).

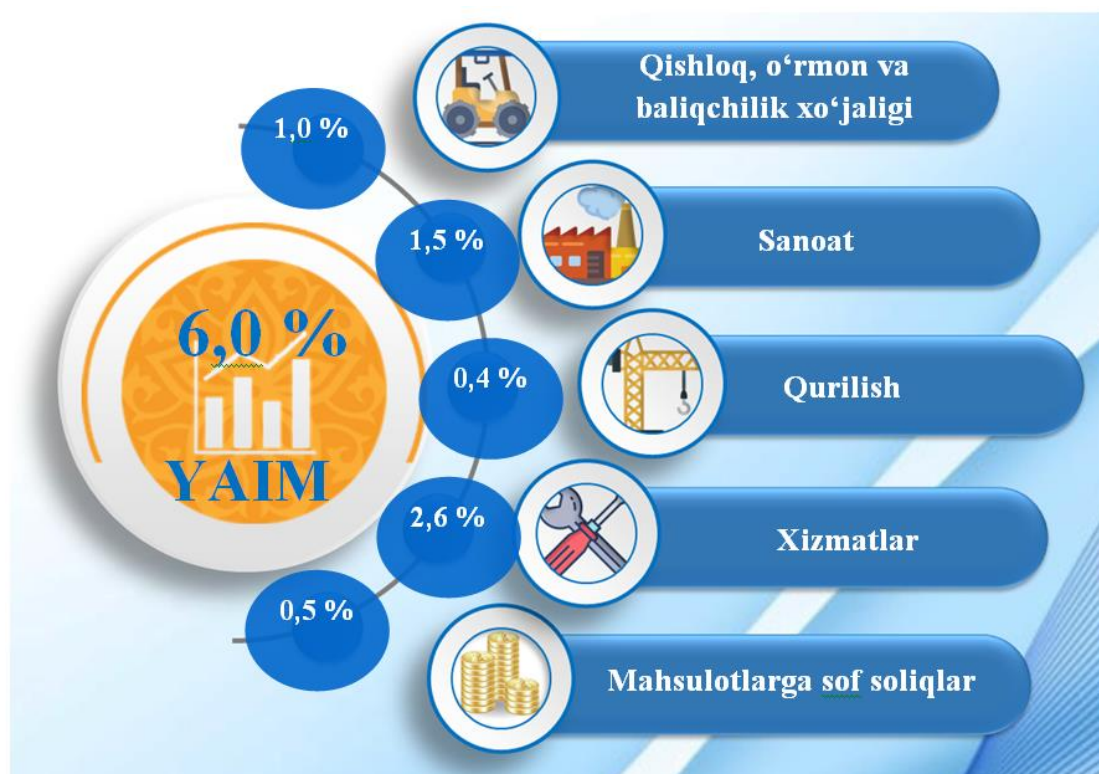

1-rasm. 2023- yilning yanvar-dekabr holatiga O'zbekiston Respublikasi yalpi ichki mahsulotining o'sish sur'atlari, o'tgan yilning mos davriga nisbatan % da

YAIM tarkibida o'tgan yilning mos davriga qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi tarmog'ida 4,1 %, sanoat tarmog'ida 6,0 %, qurilish tarmog'ida 6,4 %, savdo, yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlarda 10,2 %, tashish va saqlash, axborot va aloqa xizmatlarida 12,3 % va boshqa xizmat tarmoqlarida 4,5 % o'sish kuzatildi.

2023- yilning yanvar-dekabr oylarida iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida yaratilgan yalpi qo'shilgan qiymat hajmi YAIM umumiy hajmining 94,5 % ini tashkil etdi va 5,9 % ga o'sdi (YAIM mutlaq o'sishiga ta'siri 5,5 foiz punktni tashkil etdi). Mahsulotlarga sof soliqlarning YAIM tarkibidagi ulushi 5,5 % ni tashkil etdi va 2022- yilning mos davri bilan taqqoslaganda 7,4 % ga o'sdi.

Shuningdek, YAIM o'sishiga qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi tarmog'i 1,0 %, sanoat tarmog'i – 1,5 %, qurilish tarmog'i – 0,4 %, savdo, yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlar – 0,7 %, tashish va saqlash, axborot va aloqa xizmatlari – 0,8 % va boshqa xizmat tarmoqlari – 1,1 % ijobiy hissa qo'shdi (2-rasm).

2-rasm. 2023- yilning yanvar-dekabr holatiga O'zbekiston Respublikasi YAIMning o'sishiga iqtisodiyot tarmoqlarining qo'shgan hissasi, jamiga nisbatan % da

Kuzatilayotgan davrda iqtisodiyot tarmoqlari tarkibida qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligining ulushi 23,0 %, sanoatning ulushi 24,6 %, qurilishning ulushi 5,9 %, savdo, yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlarning ulushi 6,8 %, tashish va saqlash, axborot va aloqa xizmatlarining ulushi 7,3 %, boshqa xizmat tarmoqlarining ulushi 26,9 % ni tashkil etdi.

Shuningdek, 2023- yilning yanvar-dekabr oylarida aholi jon boshiga YAIM joriy narxlarda 29,3 mln. so'mni tashkil etdi va 2022- yilning mos davriga nisbatan 3,8 % ga o'sdi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022-2026- yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi 60- son Farmonida milliy iqtisodiyot barqarorligini ta'minlash va yalpi ichki mahsulotda sanoat ulushini oshirishga qaratilgan sanoat siyosatini davom ettirish orqali sanoatning yetakchi

tarmoqlari va iqtisodiyotni yanada liberallashtirish hamda transformatsiya jarayonlarini yakunlashga alohida urg'u berilgan.

Respublikamizda sanoat sohasiga qaratilayotgan yuksak e'tibor natijasida misli ko'rilmagan yutuqlarga erishilmoqda. Jumladan, 2023- yilning yanvar-dekabr oylarida respublikamizda faoliyat yuritayotgan 70,3 mingdan ziyod sanoat korxonalarini tomonidan 655,8 trln. so'mlik mahsulotlar ishlab chiqarilib, o'tgan yilning tegishli davriga nisbatan fizik hajm indeksi 6,0 % ga oshdi. Shuningdek, 2023- yilning yanvar-dekabr oylarida iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha eng yuqori ulush qayta ishlash sanoati hissasiga (84,4 %) to'g'ri keldi, shu bilan bir qatorda iqtisodiy islohotlarni jadallashtirish, investitsion faoliyatga urg'u berish natijasida tog'-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash sanoatining ulushi (8,4 %) ham o'sib borayotganini ta'kidlash lozim.

Faol investitsion siyosat yuritilishi hamda sohaga yangi innovatsion texnologiyalarni joriy etilishi natijasida 2022- yilning yanvar-dekabr oylariga nisbatan elektr, gaz, bug' bilan ta'minlash va havoni konditsiyalash sanoati ulushi 6,7 % ga, suv bilan taminlash, kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni yig'ish va utilizatsiya qilish sanoati ulushi 0,5 % ga o'sishga erishildi.

Olib borilayotgan samarali islohotlar natijasida O'zbekiston Respublikasida bajarilgan qurilish ishlari hajmi barqaror o'sishda davom etmoqda. 2023- yilning yanvar-dekabr oylarida 149,9 trln. so'mlik qurilish ishlari bajarilgan bo'lib, mazkur ko'rsatkich o'tgan yilning mos davriga nisbatan 6,4 % yuqoridir.

2024- yilning 1 yanvar holatiga O'zbekiston Respublikasida qurilish faoliyati bilan shug'ullanayotgan korxonalar va tashkilotlarning umumiy soni 34 749 tani tashkil etdi. Mazkur qurilish korxonalarining katta qismi, katta shaharlarda, xususan 7 310 tasi yoki respublikadagi jami korxonalarining 21,0 % i Toshkent shahrida joylashgan.

Olib borilayotgan islohotlar natijasida boshqa tarmoqlar qatorida bu sohada ham xususiy sektorning ulushi yuqori ko'rsatkichga ega bo'lmoqda.

2023- yilning yanvar-dekabr oylarida bajarilgan qurilish ishlarining 97,2 % i nodavlat mulkchilikdagi korxonalar tomonidan bajarilgan.

O‘z navbatida davlat mulkchiligidagi korxonalar tomonidan jami 4 151,9 mlrd. so‘m qurilish ishlari bajarilib, jami qurilish ishlari hajmining 2,8 % ini tashkil etdi.

Mamlakatimiz iqtisodiyotida xizmat ko‘rsatish sohasining ulushini oshirish, joylarda xizmat ko‘rsatish sohasida mavjud imkoniyatlardan to‘liq foydalanish natijasida 2023- yilning yanvar-dekabr oylarida ko‘rsatilgan bozor xizmatlari hajmi 470,3 trln. so‘mga yetdi va o‘tgan yilning mos davriga nisbatan 13,7 % o‘shishga erishildi.

Ko‘rsatilgan bozor xizmatlari umumiy hajmining o‘shishiga moliyaviy xizmatlarning 20,6 % ga (ko‘rsatilgan jami bozor xizmatlari hajmining o‘shishidagi ta’siri 4,5 % punkt), transport xizmatlari 8,0 % ga (o‘shishdagi ta’siri 1,8 % punkt), aloqa va axborotlashtirish xizmatlari 24,6 % ga (o‘shishdagi ta’siri 1,6 % punkt), savdo xizmatlari 10,2 % ga (o‘shishdagi ta’siri 2,5 % punkt), ta’lim sohasidagi xizmatlarni 22,8 % ga (o‘shishdagi ta’siri 1,0 % punkt) o‘shishi ijobiy ta’sir ko‘rsatdi.

Davlat tomonidan agrar sohani qo‘llab-quvvatlash, iqtisodiy manfaatdorligini oshirish bo‘yicha amalga oshirilgan tizimli tadbirlar natijasida, dastlabki ma’lumotlarga ko‘ra, 2023- yilning yanvar-dekabr oylarida qishloq, o‘rmon va baliqchilik xo‘jaligida umumiy ishlab chiqarish hajmi 426,3 trln. so‘mni tashkil etib, 2022- yilning mos davriga nisbatan 4,1 % ga oshdi.

Respublikada boshqoli don ekinlaridan yuqori hosil yetishtirishni rag‘batlantirish tizimi joriy etilgani o‘zining ulkan ijobiy samarasini berdi. Jumladan, 2023- yilning yanvar-dekabr oylarida respublika bo‘yicha jami 8 426,6 ming tonna (2022- yilning mos davriga nisbatan 105,5 %) – don va dukkakli don ekinlari yetishtirildi.

Respublika hududlarida meva-sabzavot, poliz, kartoshka va uzum mahsulotlarini ko‘paytirish, agrotexnik tadbirlarni o‘z muddatida o‘tkazish, ulardan yuqori sifatli, eksportbop mahsulot yetishtirish bo‘yicha tizimli ishlar olib borilganligi, shuningdek, bog‘dorchilik va uzumchilikni rivojlantirish maqsadida zamonaviy texnologiyalar asosida intensiv mevali bog‘ va tokzorlarni barpo etish bo‘yicha tizimli ishlarning

amalga oshirilishi natijasida respublikada 3 574,1 ming tonna (103,8 %) – kartoshka, 11 553,7 ming tonna (103,5 %) – sabzavotlar, 2 553,5 ming tonna (105,5 %) – poliz, 3 121,7 ming tonna (104,1 %) – meva va rezavorlar hamda 1 737,6 ming tonna (98,7 %) – uzum yetishtirildi.

Joriy davrda respublika bo'yicha tirik vaznda jami go'sht ishlab chiqarish hajmi – 2 833,3 ming tonnani (2022- yilning mos davriga nisbatan 103,9 %), sog'ib olingan sut – 11 968,7 ming tonnani (102,9 %), olingan tuxum – 8 487,5 mln. donani (104,4 %), qirqib olingan jun – 38,6 ming tonnani (103,6 %), olingan qorako'l teri – 1 321,1 ming donani (102,6 %) hamda ovlangan baliq – 198,9 ming tonnani (107,3 %) tashkil etdi.

Keyingi yillarda chorvachilik tarmog'ini rivojlantirish dasturlari doirasida qoramolchilik, qo'y va echkichilik, parrandachilik kabi ko'plab xo'jaliklar faoliyati yo'lga qo'yilib, chorva mollari bosh sonining ko'payishiga muhim zamin yaratmoqda. Buning natijasida 2024- yilning 1 yanvar holatiga respublikada yirik shoxli qoramollarning umumiy bosh soni – 14,1 mln. boshni (2022 yilning mos davriga nisbatan 2,1 % ga ko'p), shundan sigirlar – 5,0 mln. boshni (1,8 % ga ko'p), qo'y va echkilar – 24,1 mln. boshni (2,2 % ga ko'p) va parrandalar – 103,0 mln. boshni (5,8 % ga ko'p) tashkil etdi.

Oxirgi yillarda respublikada amalga oshirilayotgan eksportni rag'batlantirish, importni optimallashtirish va umuman olganda tashqi savdo muvozanatini ta'minlash maqsadida amalga oshirilgan chora-tadbirlar natijasida, 2023- yilning yanvar-dekabr oylarida respublikaning tashqi savdo aylanmasi 62,6 mlrd. AQSH dollariga yetdi va 2022- yilning mos davriga nisbatan 12,1 mlrd. AQSH dollariga yoki 23,9 % ga ko'paydi. Mamlakat tarixida bu natija eng yuqori ko'rsatkich sifatida qayd etilgan.

Tashqi savdo aylanmasida eksport hajmi 24,4 mlrd. AQSH dollariga (o'tgan yilning mos davriga nisbatan 23,8 % ga ko'paydi) va import hajmi 38,1 mlrd. AQSH dollariga (24,0 % ga ko'paydi) yetdi. Hisobot davrida 13,7 mlrd. AQSH dollari qiymatida manfiy tashqi savdo balansi qayd etildi.

2023- yilning yanvar-dekabr oylarida tashqi savdo aylanmasida tovarlar va xizmatlar eksporti bo'yicha asosiy hamkorlarimiz Rossiya, Xitoy Xalq Respublikasi, Qozog'iston, Turkiya, Afg'oniston, Qirg'iz Respublikasi va Tojikiston davlatlari bo'lgan. Ularning umumiy eksportdagi ulushi 40,4 % ni tashkil etdi.

Olib borilayotgan chora-tadbirlarning samarasi o'laroq, 2023- yilning yanvar-dekabr oylarida O'zbekiston Respublikasida iqtisodiy va ijtimoiy sohalarni rivojlantirish uchun barcha moliyalashtirish manbalari hisobidan 352,1 trln. so'm asosiy kapitalga investitsiyalar o'zlashtirilgan bo'lib, bu ko'rsatkich 2022- yilning yanvar-dekabriga nisbatan 22,1 % ga oshdi.

2023- yilning yanvar-dekabr oylarida korxonalar va tashkilotlarning o'z mablag'lari hisobidan moliyalashtirilgan asosiy kapitalga investitsiyalar – 84,9 trln. so'm yoki jami asosiy kapitalga investitsiyalarning 24,1 % ini tashkil etdi.

To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hisobidan o'zlashtirilgan investitsiyalar hajmi 84,3 trln. so'mni tashkil etdi va jami investitsiyalardagi ulushi 2022- yilning mos davriga nisbatan 9,1 % punktga ko'payib, 24,0 % ni tashkil etdi.

2023 yilda erishilgan ushbu natijalarga har tomonlama o'ylangan samarali amalga oshirilayotgan siyosat, xorijiy investitsiyalarni jalb etish, iqtisodiyotda chuqur tizimli investitsion islohotlarni amalga oshirish, ishlab chiqarishni modernizatsiyalash, yangilash hamda tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan tub islohotlar asos bo'lmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, <https://lex.uz;>
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi, www.stat.uz;
3. Асадов Х.С. Современные тенденции экономического развития регионов Узбекистана // Экономика Центральной Азии. – 2020. – Том 4. – № 3. – С. 251-262. – doi: [10.18334/asia.4.3.110805;](https://doi.org/10.18334/asia.4.3.110805)
4. Махмудова Г.Н, Модернизация экономики в Узбекистане: тенденции и перспективы // Актуальные вопросы современной науки и образования: материалы международной научно-практической конференции. Вып. 16. Т.1. – Киров: ООО "Типография "Старая Вятка", 2017.
5. Туляков Е., Экономическое развитие как приоритет в Стратегии развития Узбекистана на 2022-2026 годы: [https://www.ankasam.org.](https://www.ankasam.org)